

Özel Çekme Hakları (SDR)

SDR, IMF'nin üye ülkelerin mevcut resmi rezervlerine katkıda bulunmak amacıyla 1969 yılında oluşturduğu uluslararası bir rezerv varlığıdır. Özel Çekme Hakları üye ülkelere IMF [kotalarıyla](#) orantılı olarak tahsis edilir. SDR aynı zamanda IMF'nin ve diğer bazı uluslararası kuruluşların hesap birimi olarak kullanılmaktadır. SDR'nin değeri, başlıca uluslararası para birimlerinden oluşan bir sepet esas alınarak belirlenmektedir.

SDR ne amaçla oluşturulmuştur ve bugün ne amaçla kullanılmaktadır?

Özel Çekme Hakkı (SDR), IMF tarafından 1969 yılında Bretton Woods sabit kur rejimini desteklemek amacıyla oluşturulmuştur. Bu sisteme dahil olan ülkelerin, kurlarını sabit tutmak amacıyla dünya döviz piyasalarından yerli paralarını satın almakta kullanabilecekleri resmi rezervlere —devletin veya merkez bankasının elinde bulunan altına veya yaygın kabul gören yabancı paralara— sahip olması gerekmektedir. Fakat en yaygın iki rezerv varlığı olan [altının](#) ve Amerikan dolarının uluslararası arzı, dünya ticaretinde yaşanmakta olan büyümeyi ve finansal gelişmeyi destekleme konusunda yetersiz kalmaktaydı. Bu nedenle, uluslararası toplum, IMF'nin desteğiyle yeni bir uluslararası rezerv varlığı oluşturulmasına karar verdi.

Ancak, bundan sadece birkaç sene sonra Bretton Woods sistemi çöktü ve başlıca para birimleri dalgalı kur rejimine geçti. Uluslararası sermaye piyasalarının büyümesi sonucunda, kredi itibarı yüksek olan ülkeler daha kolay borçlanmaya başladı. Bu iki gelişme SDR'ye olan ihtiyacı azalttı.

Günümüzde rezerv varlığı olarak sınırlı ölçüde kullanılan SDR'nin asıl işlevi, IMF'nin ve diğer bazı uluslararası kuruluşların hesap birimi olmasıdır. SDR bir para birimi veya IMF'den olan bir alacak değildir. SDR daha çok, IMF üyelerinin serbestçe kullanılabilen para birimlerine ilişkin bir talepte bulunma hakkıdır. Elinde SDR bulunan ülkeler, ellerindeki SDR'leri bu para birimlerine iki şekilde dönüştürebilmektedir. Birinci yöntem üyeler arasında isteğe bağlı takas işlemleri yapılması, ikinci yöntemse IMF'nin dış dengesi güçlü üyelerin dış dengesi zayıf üyelerden SDR satın almasını talep etmesidir.

SDR'nin değeri

SDR'nin değeri başlangıçta 0.888671 gram saf altının eşdeğeri olarak belirlenmiştir. Bu miktar o tarihte 1 Amerikan Dolarına karşılık gelmekteydi. Bretton Woods sisteminin 1973 yılında çökmesinden sonra ise, SDR bir döviz sepeti olarak yeniden tanımlanmıştır, ve bu sepet günümüzde Euro, Japon Yeni, İngiliz Sterlini ve Amerikan Dolarından oluşmaktadır. SDR'nin Amerikan Doları cinsinden değeri IMF'nin web sitesinde [günlük olarak yayınlanmaktadır](#). Bu değer, söz konusu dört para biriminin ilgili miktarlarının Amerikan Doları cinsinden değerlerinin toplamına eşittir ve bu hesaplamada Londra piyasasında o gün öğlen saatinde geçerli olan döviz kurları kullanılmaktadır.

Sepetin bileşimi, ilgili para birimlerinin dünya ticaret ve finans sistemlerindeki nisbî ağırlığını yansıtabilecek şekilde beş yılda bir gözden geçirilmektedir. Kasım 2005'te yapılan [son gözden geçirme](#) kapsamında, mal ve hizmet ihracatı rakamları ve diğer IMF üyelerinin ilgili para birimleri cinsinden tuttuğu rezervler dikkate alınarak, SDR sepetinde yer alan para

birimlerinin sepetteki ağırlıkları yeniden belirlenmiştir. Bu değişiklikler 1 Ocak 2006'da yürürlüğe girmiştir. Bir sonraki gözden geçirme çalışması İcra Kurulu tarafından 2010 sonlarında yapılacaktır.

SDR faiz oranı

SDR faiz oranı, üyelerin normal (imtiyazlı olmayan) **IMF kredileri** için ödeyeceği faizin, üyelerin ellerinde bulunan SDR'ler için alacağı ve ödeyeceği faizin ve üyelere kota anlaşmalarının bir kısmı için ödenecek faizin hesaplanmasına temel teşkil etmektedir. SDR faiz oranı, SDR sepetinde yer alan para birimlerine ait para piyasalarında kısa vadeli kredilere uygulanan tipik faiz oranlarının ağırlıklı ortalaması esas alınarak, **haftada bir belirlenmektedir**.

SDR tahsisi

Anlaşma Hükümleri uyarınca, IMF, üyelerine IMF kotalarıyla orantılı bir şekilde SDR tahsis edebilir. Bu tahsis işlemi, üyelere, faiz ödenmeyen ve faiz getirmeyen maliyetsiz bir varlık edinme imkânı sunmaktadır. Bir üyenin elinde bulunan SDR miktarının kendisine tahsis edilen miktarı aşması halinde ise, bu üye, elindeki bu aşan kısım üzerinden faiz geliri elde etmektedir. Benzer şekilde, elindeki SDR miktarı tahsis edilen miktarın altında olan üyeler, eksik miktar üzerinden faiz ödemektedir. Anlaşma Hükümleri SDR'lerin iptaline de imkân vermektedir, ancak, bu hükme henüz hiç başvurulmamıştır. IMF kendisine SDR tahsis edememektedir.

İki çeşit tahsisat mevcuttur:

Genel SDR tahsisleri, mevcut rezerv varlıklarının güçlendirilmesine yönelik küresel çapta uzun vadeli bir ihtiyaçtan kaynaklanmalıdır. Genel tahsisat değerlendirmesi beş yılda bir yapılmakta ise de, bu şekilde SDR tahsis edilmesi kararı bugüne kadar sadece iki kez alınmıştır. Bunlardan toplam miktarı 9.3 milyar SDR olan birinci tahsisat, 1970-1972 döneminde dağıtılmıştır. 1979-1981 döneminde dağıtılan ikinci tahsisat ise, kümülatif SDR tahsisatı miktarını 21.4 milyar SDR'ye çıkarmıştır.

IMF Yönetim Kurulu, **bir defaya mahsus özel SDR tahsisine** yönelik bir teklifi, Anlaşma Hükümleri Dördüncü Tadilatı önerisi kapsamında Eylül 1997'de onaylamıştır. Bu tahsisat, kümülatif SDR tahsisatının iki katına çıkarak 42.8 milyar SDR'ye ulaşmasıyla sonuçlanacaktır. Tahsisatın amacı, IMF'nin tüm üyelerinin SDR sistemine eşit şartlarda katılmasını sağlamak, ve Fona 1981'den sonra katılan ülkelerin (bunların sayısı IMF'nin şu anki üye sayısının beşte birinden fazladır) şu ana kadar hiçbir SDR tahsisatı almamış olmasını telafi etmektir. Dördüncü Tadilat, IMF üyelerinin toplam oy haklarının %85'ini temsil eden beşte üçlük kısmı (111 üye) tarafından kabul edildikten sonra yürürlüğe girecektir. Önerilen tadilat halihazırda toplam **oy haklarının** %77.68'ini temsil eden 131 üye tarafından kabul edilmiştir. Bu tadilat, toplam oyun %16.75'ine sahip olan Amerika Birleşik Devletleri tarafından onaylanması halinde yürürlüğe girecektir.